رنا گل آریوبزی ۲۰۱۶/۱۱/۲۸

دخدای د مخلوق په خدمت کی د فخر افغان ژوندون

او دخدایی خدمتګارو بی تاوه پاخون

دریمه برخه

دپښتنو بچیانو دښوونی او روزنی له پاره مبارزه

دپاچا خان او دخدایی خدمتګارو دبی تاوه پاخون موخه دخدای مخلوق یانی دټول بشریت خدمت وچی سیاسی، ایتنیکی (نژادی) او مذهبی پولی یی نه پیژندلی. فخر افغان لیکی چی: «دا تحریک په دی غرض شروع شوی دی چی مظلوم دظالم دظلم نه خلاص کړی او څوک چی په دنیا کی ظلم کوی، که مسلمان دی، که هندو وی او که پیرنګی وی، دوی همیشه دهغه دمخالفت کولو له پاره تیار دی.»[عبدالغفار خان...۴۳۶» یانی د اجمل خټک په قول:

چی نیشه داستبداد لری په سرکی ماته یودی که مغل دی که افغان

ربښتیا دا دی چی راجیو ګاندی د هندوستان فقید لومړی وزیر خان عبدالغفار خان سم پیژندلی دی چی «د عدم تشدد پیغام رسوونکی او د ټول بشریت د آزادی یو ربښتینی عسکر»[اټر چند....۱۵۷م] یی بللی دی. خو پاچاخان په دی حقیقت هم تر ټولو ښه پوهیده چی د خدای په مخلوق کی دده خپل کام د نورو پر تله د زیاتو رنځونو، ربړونو، ستونځو او محرومیتونو سره مخامخ و. دلته نه یوازی د انګریز وحشی ښکیلاک واکمن و بلکی لکه څنګه چی اټر چند د پاچاخان له خولی لیکلی دی: «په موږ کی کورنی کینی، دسیسه جوړول، دښمنی، مضره دودونه، دعوی او شورش حاکم دی، پښتون چی هرڅه ترلاسه کړی دی ، په مضره دودونو او اعمالو او همدا راز په شخړو یی له لاسه ورکړی دی....بله ستونځه دانتقام داخیستلو روحیه وه.»[اټرچند....۲۴م]مشهور انګریزی څیړونکی الفنسټون هم انتقام، حسد، حرص او سرسختی دپښتنو عیبونه ګڼلی دی خو له بل پلو یی دوی «دازادی لیوال، خپلو ملګرو ته وفادار، پر خپلو ترلاس لاندی مهربانه، میلمه پالی، زړه ور او زخمتکش» [اټرچند....۸م] بللی دی. پاچا خان باور درلود چی د پښتنو نیمګړتیاوی نه ددوی په ختګ کی او نه یی د ټاټو بی په جیولوجیکی جوړښت کی نغښتی دی بلکی تاریخی ریښی او لاملونه لری او هغه دا چی چا په خپلو نیمګړتیاوو نه دی پوهولی، د دین او بدو رواجونو ترمنځ توپیرونه یی نه دی ور ښودلی په حقیقت کی دسمی دینی، سیاسی او ټولنیزی ښوونی او لارښوونی نه بی برخی پاتی شوی دی. دی لیکی چی:«زما دابتدا نه داعقیده ده چی پښتون ډیر ښه قام دی، ډیر ژر اصلاح کیدای شی، په شرط ددی چی څوک یی پوه کړی. دا نن چی دی په داسی بد حا لت دی ددی وجه داده چی څوک یی غم نه خوری او نه یی پوهوی.»[عبدالغفار خان....۱۹۵م]

ارسال مقالات: info@arianafghanistan.com و یا spineghar@gmail.com

رښتیا دادی چی خان عبدالغفار خان په ډیر ځوان عمر کی په دی پوه شوی و چی همدا نه پوهول، نه یو هیدل، دپوهی او سواد نه بی برخی پاتی کیدل دربرونو، ستونځو، مصیبتونو اومحرومیتونو تر ټولو لویه سر چینه ده.په ډیرو کلیوکی دکوچنیانو دزده کړی له پاره حتی لومړنی ښوونځی هم نه ول او که کوم یو به چرته جوړ شوی و نو ملایانو به ځوک نه ور پریښودل نوځکه دپښتنو بچیان بی زده کړی او بی سواده لوییدل. دفخر افغان خپلواک او روښانه فکر، نرم زړه او کلکی ارادی د خپل ولس دژوند دا بهیر زغملی نه شو او لاس په زنه ورته کښیناستلی نه شو. په شل کلنی کی د بی سوادی او نا پوهی په ضد دمبارزی عملی ډګر ته راپورته شو او دپښتنو دبچیانو له پاره یی په ټول ملک کی دمدرسو په جوړولو لاس پوری کړ. لو مړی مدرسه یی په۱۹۱۰م کال کی دمولوی صاحب عبدالعزیزپه ملتیا داتمانزوپه کلی کی جوړه او پرانستله، «او دنورو مدرسو دجوړولو له پاره مو په نورو علاقو کی دوره شروع کړه دخلکو توجه می دعلم طرف ته کړه او دپښتنو په زړونو کی مو دعلم دضرورت احساس پیداکړ، او دغه شان مو ورو وروپه مختلفو علاقو کی دمدرسو جوړول شروع کړل او په لږ وخت کی موډیری مدرسی جوړی کړی.»[عبدالغفارخان....۶۲ـ۶۳م] پاچاخان یوځل بیا په ټینګار وایی چی:«پښتون یوژوندی قام دی، دقومیت او قربانی ماده هم پکی شته، خوراوبینول غواړی. قومونه خو تش په کف اوچف نه رابداریږی، دقومونو د دژوندی کولو او بیدارولو دپاره داسی کسان په کار دی چی بی غرضه وی، دیانتدار وی او ایمانداروی او دخدای دپاره دخپل قوم خدمت ته تیار وی.»[عبدالغفارخان....۶۳]

دخدای له پار ه دخپل کام خد متګارانو ته برتانوی استعمارچیانودسرسخت دښمن په سترګه کتل او دکړاوونو او وحشتونو نه ډ کو جیلخانو کی یی زندانی کول. په خپل هیواد(بریتانیا) کی یی ولسواکی وه، دپوهنیزو او تخنیکی لاسته راوړنو پریمانی وه، خو په نورو(مستعمره) ملکونوکی یی بی کنتروله زورواکی چلوله او داهم تردی چی دماشومانو دلیک او لوست دزده کړی مخه یی هم نیوله. انګریزان په دی پوه شوی وو چی دخان عبدالغفار خان خیال، فکر او اراده تر کنترول لاندی نشی راوستلی، دولس د تنویرولو او دښوونځیو د جوړولو یی نشی منع کولی، نو په کورنی یی زور راوست. د صوبی چیف کمشنر سر هملټن ګرانت په خپله د پاچا خان دپلار نه په کلکه وغوښتل چی خپل زوی د مدرسو دجوړولو او د خلکو دبیدارولو نه منع کړی او دنورو په شان کرار کښنی. پلاریی هم عبدالغفار خان ته وویل چی زویه هم ځان په مصیبت اخته کوی او هم سرکار خپه کوی چی نور ځوک یی نه کوی نوته یی ځه کوی. ده په ځواب کی« ورته وویل چی ښه ده بابا چی ته وایی مه یی کوه، نه به یی کوم، ډیرو خلکو خو لمونځونه هم پریښی دی، زه به یی هم پریږدم، خو ته به بیا ماته نه وایی چی لمونځ ولی نه کوی؟بابا می راته وویل چی لمونځ خو فرض دی. ما ووی بابا دا علم خو هم فرض دی. بابا وویل ښه نو ځه کوه او بیا چیف کمشنر ته ورغی ورته یی وویل چی صاحب موږ ستاسی دخوشحالی له پاره خپل دین نشو پریښو دلی»[عبدالغفار خان....۱۷۲م]

دښوونځیو او مدرسو په جوړولو او ساتلو کی دترنګزو حاجی صاحب دپاچاخان سره ډیره مرسته کوله. ده په ډیو بندکی لوړی زده کړی سر ته رسولی وی، لوی عالم، مشهور روحانی اووتلی هیواد پال شخصیت و. ټول عمر یی دبرتانوی ښکیلاک په ضد دخپلوا کی له پاره مبارزه کی تیر کړ. مدرسی خو دولس په مټو او مرستو جوړیدلی خو دترنګزو حاجی صاحب په نامه یی ځکه یادولی چی له دی لاری یی ترپوی اندازی دملایانو خولی بندولی. خو دا مدرسی او ښوونځی په هیڅ صورت هم دانګریزانو تر سترګو نه پټید لی او پیرنګیانو دپښتنو بچیانو له پاره دزده کړی موسسی کله زغملی، نو دځینو ملایانه، میاګانواونوابان په ملاتړ یی بندولی، ورانولی او دهغوی استادان او مرستندویان یی جیلخانو ته اچول اوپه له انسا نیته لری جزاګانویی محکومول. پاچاخان او ملګرو یی دا ټولی ستونځی او کړاوونه

زغمل، په ځان منل، خو له خپلې موخې نه راګرځېدل. دې بېتاوه پاڅون د پېرنګيانو له خوا ترل شوي مدرسې بېرته پرانستلې، ويراني شوي يې بېر ته ابادولې او دولس په بېدرېغه مرسته يې نوري نوي نوي هم جوړولې. دجوړوونکو او ورانوونکو تر منځ په دې سيالې کې زور او وحشت د حق اوعدالت په مقابل کې پاتې راغی، ځکه چې پخواني وختونه تېرو و، په پښتنو کې سياسي شعور رابيدار شوي و اودا ولس دپوهې اوزده کړې په مانا او ارزښت پوهېدلی و، په خپلمنځې بديو تربګنيو او دښمنيو برې ته رسيدلی و، را پاڅيدلی و او يه تش لاس ، خو په سياسي هوښياری اوفو لادی اراده يې دخپلو بچيانو له پاره دپوهنې ډيوی بلولی او دزور په نيلي سپور، مکار اوتجربه کار استعماری امپراتور له دسيسو اوفتنو يې ساتلې. اهريمني ځواک، دا دانګليس شيطاني واک، دهغه دوزخي زندانونه، حتی ماشينګني او غټ غټ توپونه دبې تاوه پاڅون دارادې په ماتولو او دمدرسو په له منځه وړلو کې پا تې راغي. خدايي خدمتګارو دخپل ولس په ملتيا په ټوله صوبه کې دمد رسو يو جال جوړ کړ چې مرکزيې داتمانزو های سکول و. څېرنوال عبدالرحيم بختياني خدمتګار ليکي چې:«دا يو سکول نه و، دا يوه يو نيور سيټي وه، دې کې ديني، مذهبي، تاريخي او دنياوي ټول علوم ښودل کيدل او هم پکې سياسي شعور پيدا کيده» [دسولې او ازا دی مشال......۱۰۶م]
فخر افغان خان عبدالغفار خان دد ی ښوونځيو ميو ه په خپل ژوند کې وليده. ستر سياستوال، پوهان اديبان او شاعران لکه ماستر عبدالکريم، خان غني خان، عبدالروف قربان، خان ولي خان، اجمل خټک، سعادت خان اونور له دې تعليمي مو سسيسو نه را ووتل اوځلانده مبارزينو په توګه دازادی غوښتونکو په ليکو کې ودريدل. د پاملرنې ټکې خو دادی چې ددی مدرسو او ښوونځيو دجوړولو پلانونه په کومو وزارتونو يا دولتي قصرونو کې نه ترتيبيدل او مالي لګښتونه يې هم ددولتي بانکونو له خوا نه تمويل کيدل بلکې په حجرو، جوماتونو او حتی په جيلونو کې يې پلانونه جوړيدل او دانګريزی استعماری واکمنی دغوښتني او ارادی په خلاف دولس په متو او مالي مرستو په عمل کې پلي کيد ل. بايد هير نشي چې په دی مدرسو کې نه يوازی هلکانو بلکې جونو هم زده کړی پيل کړی. په دی توګه خدايي خدمتګارو دپښتني جو نو او مير منو په ژوند کې هم نوی دوران پرانست چې ددی ليکني په څلورمه برخه کې به تر څيرنی لاندی ونيول شي.